

Nr 20.

Ankom till riksdagens kansli den 3 maj 1926 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om arbetstidens begränsning dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 29 januari 1926 dagtecknad proposition, nr 73, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga här nedan införda förslag till lag om arbetstidens begränsning.

I samband med denna proposition har utskottet till behandling förehåft följande i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

inom första kammaren:

- nr 259 av herr *Thorberg*;
- nr 260 av herr *Reuterskiöld*;
- nr 261 av herr *Carl Gustaf Ekman m. fl.*;
- nr 264 av herr *von Sydow m. fl.*; och
- nr 267 av herr *Lindhagen*; samt

inom andra kammaren:

- nr 373 av herr *Sundström m. fl.*;
- nr 381 av herr *Holmström* i Stockholm *m. fl.*;
- nr 382 av herr *Karlsson* i Vadstena *m. fl.*;
- nr 383 av herr *Dahlén m. fl.*;
- nr 384 av herr *Röing*;
- nr 385 av herr *Hamilton m. fl.*; och
- nr 389 av herr *Lindman m. fl.*

Beträffande skälen för det med propositionen framlagda lagförslaget ävensom i motionerna gjorda yrkanden får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till propositionen respektive motionerna.

Lagstiftningen angående åttatimmarsdagen inleddes här i Sverige med den 1919 års urtima riksdag antagna lagen om arbetstidens begränsning. Denna lag, som väsentligen överensstämde med det av arbetstidskommittén utarbetade

Historik.

lagförslaget i ämnet, var avsedd att utgöra en försöksreglering, och var dess giltighetstid begränsad till fyra år. Redan vid 1920 års riksdag väcktes ett flertal motioner om ändringar i nämnda lag, resp. om dess upphävande. Ej någon av dessa motioner vann riksdagens bifall, men beslöt riksdagen hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och sådana förslag till ändringar i lagen, som kunde finnas påkallade av vunnen erfarenhet om lagens tillämpning och vilka, utan att rubba lagens grunder, kunde vara ägnade att bättre anpassa densamma efter det praktiska livets krav. 1921 års riksdag fick även mottaga proposition med förslag till en i flera avseenden modifierad arbetstidslag. Riksdagen godtog i regel de föreslagna lindringarna och tillfogade ytterligare sådana. Den år 1921 utfärdade reviderade arbetstidslagen kom sålunda att förete avsevärda avvikelser från den ursprungliga lagen. Tiden för ifrågavarande lagstiftnings giltighet ändrades emellertid ej, utan densamma skulle, såsom från början bestämts, utlöpa med år 1923. För nu nämnda års riksdag framlades också förslag till ånyo reviderad arbetstidslag. Även denna gång föreslogos vissa lindringar, ehuru av relativt mindre betydelse. Jämväl riksdagsbehandlingen gav till resultat några dylika. Den av 1923 års riksdag antagna och den 22 juni samma år utfärdade lagen om arbetstidens begränsning gäller f. n., men dess giltighet upphör med innevarande års utgång.

I samband med sitt beslut om arbetstidslagens prolongering gav 1923 års riksdag uttryck åt den förväntan, att Kungl. Maj:t under den fortsatta provisorietiden skulle ägna synnerlig uppmärksamhet åt arbetstidslagstiftningens verkningar inom landet och dess anpassning efter de internationella förhållandena samt att Kungl. Maj:t före provisoriets utlöpande skulle låta verkställa de särskilda utredningar, som kunde finnas påkallade för att statsmakterna då skulle bättre vara i stånd att definitivt taga ståndpunkt till frågan om berörda lagstiftning.

Med hänsyn till nu återgivna uttalande från riksdagens sida anbefalldes Kungl. Maj:t den 8 april 1925 socialstyrelsen och kommerskollegium att verkställa utredning om arbetstidslagstiftningens verkningar inom landet. Vidare uppdrog Kungl. Maj:t den 18 juni samma år åt sekreteraren och ledamoten i arbetsrådet J. Nordin att verkställa utredning om motsvarande lagstiftning och dess tillämpning i ett flertal främmande länder. Redogörelser för resultaten av här åsyftade utredningar ha lämnats i publikationerna »Statistiska undersökningar angående åttatimmarslagens och bagerilagens verkningar» samt »Utredning rörande lagstiftningen om arbetstidens begränsning i vissa främmande länder» (Statens offentliga utredningar 1925: 45 resp. 1926: 1).

Nämnas bör måhända slutligen i detta sammanhang, att socialstyrelsen, som tidigare fått i uppdrag att förbereda revision av lagen om arbetarskydd, av lagtekniska m. fl. skäl funnit sig böra framlägga förslaget till förnyad arbetsreglering inarbetat i det förslag till reviderad lag om arbetarskydd, som styrelsen avgav den 2 november 1925.

Utskottet.

Genomförandet av åtta timmars arbetsdag utgör föremålet för ett av den moderna arbetarrörelsens äldsta och mest uppmärksammade krav. Under många

är kämpade arbetarna, till synes oftast med föga framgång, för detta önskemåls förverkligande. Arbetstiden förkortades visserligen i genomsnitt så småningom — på enstaka områden ända ned till den eftersträfvade gränsen — men på det hela taget kvarstod dock vid tiden för världskrigets slut en avsevärd skillnad mellan den faktiska arbetstiden och åttatimmarsdagen. När arbetarna då i flertalet europeiska länder lyckades, åtminstone för industrien och därmed jämförliga verksamhetsområden, uppnå lagstadgad begränsning av arbetstiden, hade de därmed vunnit en ur deras synpunkt mycket betydelsefull framgång. Av vad här anförts torde framgå, att arbetarna endast efter omfattande strider skulle uppgiva den ernådda lagstadgade arbetstidsbegränsningen.

För arbetsgivarsidan ter sig förevarande reform givetvis annorlunda. Oavsett den bundenhet och de besvärligheter av olika slag, som den lagstadgade arbetstidsregleringen medfört, ha näringsidkarna i stor utsträckning funnit sig nödgade att till produktionens upprätthållande öka arbetarantalet eller ock vidtaga allehanda förändringar i avseende å driftens anordning och tekniska hjälpmedel — ej sällan ha båda dessa utvägar tillgripits. I en del fall torde de genomförda förändringarna varit av nytta för produktionen, men i det stora flertalet fall lär, oaktat stundom mycket betydande kostnader nedlagts på förbättringar, produktionsresultatet knappt motsvara det som nåddes före 8-timmarsdagens införande. Med hänsyn till såväl de företag, som funnit sig i den av arbetstidens förkortning föranledda produktionsminskningen, som de, vilka genom kostsamma förändringar sökt kompensera arbetstidsförkortningen, har möjligheten till förräntning av det i företagen bundna kapitalet sålunda försämrats.

De vidtagna utredningarna beträffande denna lagstiftnings verkningar ha åsyftat att bereda statsmakterna möjlighet till bedömande, huruvida de fördelar lagstiftningen berett arbetarna uppväga de nackdelar, som genom densamma åsamkats produktionen. Såsom vid flera tillfällen framhållits, äro emellertid de värden, som vid ett dylikt bedömande skulle vägas mot varandra, svåra att jämföra. Endast i det fallet skulle en sådan utredning kunna tillmätas avgörande betydelse, att den utvisade, att de ekonomiska verkningarna av 8-timmarsdagen varit ödesdigra för näringslivet. En sådan verkan har emellertid i förevarande fall icke blivit ådagalagd.

Med hänsyn till vad sålunda anförts torde det enligt utskottets mening icke skäligen kunna ifrågakomma att nu uppgiva den sedan mer än sex år upprätthållna lagstadgade arbetstidsbegränsningen. Utskottet kan sålunda icke biträda de i särskilda motioner av herr Lindman m. fl. och herr von Sydow m. fl. framställda yrkanden på avslag å den föreliggande propositionen.

Kungl. Maj:t har på tillstyrkan av socialstyrelsen och arbetsrådet föreslagit, att åt den förnyade arbetstidslagen skulle givas obegränsad giltighetstid. I motioner av herr C. G. Ekman m. fl. och herr Hamilton m. fl. har påyrkats, att lagens giltighetstid måtte begränsas till fyra år. Vidare har herr Reuterskiöld, enligt vilkens mening nödiga bestämmelser om arbetstidens begränsning borde intagas i en omarbetad arbetarskyddslag, motionsvis hemställt, att arbetstidslagen måtte förlängas med ett år. Såsom skäl för den i propositionen före-

slagna förändrade anordningen ha, oavsett önskemålet att kunna ratificera Washington-konventionen angående arbetstidens begränsning, i huvudsak framhållits, att det för arbetstidsregleringens rationella och praktiska anpassning till och inordnande i näringslivet skulle vara önskvärt att få frågan om nämnda reglering avförd från den politiska dagordningen och därmed undandragen det strids- och osäkerhetstillstånd, vari densamma hittills befunnit sig. Emellertid må å andra sidan erinras om, att man å många håll och däribland inom otvivelaktigt sakkunniga kretsar fortfarande står tveksam inför spørsmålet, hur reformen i åtskilliga avseenden bör slutgiltigt utformas. Vidare må framhållas, att de internationella förhållandena på arbetstidsregleringens område ännu äro föga stabiliserade. Omförmälda konvention är sålunda fortfarande ratificerad allenast av ett fåtal stater. Uppenbart torde också vara, att det för vårt lands konkurrens på den internationella marknaden måste vara av betydelse, att den svenska arbetstidsregleringen tager tillbörlig hänsyn till motsvarande lagstiftning i de med Sverige konkurrerande länderna. I betraktande av vad nu anförts anser sig utskottet icke kunna tillstyrka bifall till propositionen i vad den avser den förnyade lagens giltighetstid, utan får utskottet förorda ett fortsatt provisorium. Då fråga om revision av Washington-konventionen enligt en bestämmelse i densamma skall tagas under övervägande inom tio år från det konventionen först trädde i kraft, vilket skedde den 13 juni 1921, synes detta provisorium i överensstämmelse med herr C. G. Ekmans m. fl:s och herr Hamiltons m. fl:s motioner lämpligen böra utsträckas till fyra år eller till utgången av år 1930. Givetvis torde det kunna förutsättas, att Kungl. Maj:t under den fortsatta provisorietiden kommer att med uppmärksamhet följa utvecklingen, såväl inom som utom landet, av de förhållanden, vilka kunna vara av betydelse för frågan om upprätthållandet och gestaltningen av förevarande lagstiftning och därvid ägna särskild uppmärksamhet åt de ledande industristaternas ställning. Beträffande frågan om Sveriges anslutning till Washington-konventionen torde redan av vad ovan anförts framgå, att utskottet icke finner vårt land f. n. lämpligen kunna taga ställning till detta spørsmål.

Utskottet övergår nu till att, följande den i propositionen föreslagna lagtexten, granska de ändringsförslag, som framställts beträffande arbetstidslagens särskilda bestämmelser. Detta förfarande har emellertid ej kunnat tillämpas med avseende å de i herr Dahléns m. fl:s motion upptagna yrkanden, vilka sammanfattats i ett särskilt vid motionen fogat lagförslag. Dessa yrkanden innebära sådana skärpningar i sak eller förändringar av mer formell natur, som enligt utskottets uppfattning ej skäligen kunna förordas.

1 §.

I avseende å denna paragraf innehåller propositionen tre ändringsförslag, samtliga närmast motiverade av önskemålet att möjliggöra ratificering av Washington-konventionen. Då utskottet, såsom förut utvecklats, anser berörda önskemål sakna aktualitet, kan utskottet givetvis icke godtaga nu anförda skäl

för ändringarna. Beträffande de olika ändringsförslagen må därjämte anföras följande.

Det första av här ifrågavarande förslag går ut på att utesluta den i paragrafens ingress för lagens tillämplighet intagna förutsättningen, att i rörelsen eller arbetsföretaget ifråga i regel användas flera än fyra arbetare. Yrkanden om en inskränkning i dylik riktning förekommo redan under arbetstidslagens behandling vid 1919 års lagtima riksdag och föranledde i propositionen med förnyat förslag till sådan lag vid samma års urtima riksdag en bestämmelse om viss dylik inskränkning i lagens tillämpning. Den sålunda föreslagna inskränkningen utvidgades av riksdagen samt ökades ytterligare genom 1921 och 1923 års revisioner av arbetstidslagen. De förhållanden, som gävo anledning till nu berörda, småningom utsträckta undantagen av de små rörelserna och arbetsföretagen, torde i huvudsak kvarstå oförändrade. Erfarenheten från andra länder, där arbetstidslagstiftningen omfattar jämväl småföretagen, utvisar, att nämnda lagstiftning för dessa företag i stor utsträckning förblivit en död bokstav — förhållandenas egen makt och omöjligheten av tillfyllestgörande kontroll ha satt densamma ur tillämpning.

Den andra i propositionen föreslagna ändringen avser uteslutande av det i den nu gällande lagen med c) betecknade undantaget, d. v. s. för arbeten, som bedrivs av staten. Som bekant har emellertid på administrativ väg en väsentligen mot arbetstidslagstiftningen svarande arbetstidsreglering i allmänhet redan sedan länge genomförts inom så gott som alla de statens verksamhetsområden, vilka motsvara dem, som äro inbegripna under nämnda lagstiftning. Med hänsyn härtill synes den föreslagna förändringen sakna bärande skäl för sig.

Såsom den tredje med hänsyn till konventionen påkallade förändringen föreslås i propositionen, att det i den gällande lagen under i) upptagna undantaget för arbete, som åligger trafikpersonal vid järnväg, som är upplåten för allmän trafik, skulle uteslutas. Beträffande detta ändringsförslag gäller ungefär detsamma, som anförts i avseende å det nästföregående — en särskild efter förhållandena lämpad och på 8-timmarsdagens principer grundad arbetstidsreglering har efter förhandlingar med personalen redan genomförts för här ifrågavarande verksamhet.

Förutom ovan avhandlade, från regeringens sida föreslagna uteslutningar ha jämväl motionsvis påyrkats vissa ändringar i lagens 1 §.

Sålunda ha herr Karlsson i Vadstena m. fl. hemställt om sådan ändring, att lagen skulle komma att med visst undantag omfatta den vid sjukvårds-, fattigvårds- och därmed jämförliga anstalter anställda sjukvårds- och ekonomipersonalen. Utskottet tillåter sig erinra, att undantagsbestämmelsen c) i propositionens lagtext, vilken bestämmelse förevarande ändringsyrkande tydligen avser, fastställts av 1921 års riksdag efter en ingående prövning av ett med det föreliggande till stor del likartat ändringsförslag. Några nya, mer betydelsefulla och på frågans avgörande inverkan omständigheter torde icke ha tillkommit, och anser sig utskottet sakna anledning att tillstyrka ifrågavarande ändringsyrkande.

I särskilda motioner ha herr Thorberg och herr Holmström i Stockholm m. fl. hemställt, att undantaget f) enligt propositionens text, vilket avser upptagning av torv samt tillverkning av brännertorv och torvströ, måtte uteslutas. Nämda undantag, som tillfogades vid 1923 års riksdag, avser emellertid enligt utskottets mening till väsentlig del arbeten av sådan beskaffenhet, att deras undantagande från arbetstidslagens tillämpning måste anses väl motiverat.

Utskottet, som sålunda icke funnit sig kunna biträda något av de framställda förslagen till ändring av 1 §, får alltså hemställa, att nämnda paragraf måtte i den förnyade arbetstidslagen upptagas i oförändrat skick.

4 §.

Med anledning av klagomål att 4 § senare stycket i dess nu gällande avfattning medgäve en tillämpning, som icke varit åsyftad och måste betecknas såsom missbruk — särskilt hade påtalats användandet av arbetare till 12 timmars arbete per dygn under fyra dygn i veckan — har åt nämnda lagrum i propositionen givits en lydelse, som skulle inskränka dess användning till de fall och de gränser, som syntes ha varit de ursprungligen avsedda. Den i propositionen föreslagna förändringen av förevarande lagrum har emellertid givit anledning till anmärkning för bristande effektivitet, och ha herr Thorberg samt herr Holmström i Stockholm m. fl. i sina motioner påyrkat viss omformulering. Å andra sidan har man i herr Lindmans m. fl.:s och herr von Sydows m. fl.:s motioner vänt sig mot propositionens ändringsförslag på den grund, att en begränsning sådan som den föreslagna i praktiken skulle i väsentlig mån förringa värdet av det nu medgivna undantaget.

Enligt vad utskottet inhämtat, lär bestämmelsen i vissa fall ha varit till icke obetydlig nytta för den numera under tryckta förhållanden arbetande järnhanteringen. Utskottet, som icke anser en skärpning av lagen i förevarande avseende påkallad eller lämplig, förordar, att 4 § senare stycket måtte bibehållas oförändrat.

Såsom berörande lagens huvudsakliga, materiella stadgande bör i detta sammanhang uppmärksammas herr Lindhagens med anledning av förevarande proposition väckta motion. I densamma hemställes, att riksdagen till arbetstidslagen måtte foga ett tillägg av det ungefärliga innehåll, att söndags- och nattarbete förklaras ej få äga rum, där det ej är oundvikligt eller eljest av särskilda förhållanden påkallat. Kunde nu anförda yrkande icke omedelbart bifallas, hemställer motionären, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära övervägande och eventuellt förslag i berörda två syften.

I socialstyrelsens tidigare omnämnda, den 2 november 1925 avgivna förslag till reviderad lag om arbetarskydd återfinnes under 17 § en bestämmelse av följande lydelse: Åt arbetarna bör, där ej arbetets natur, allmänhetens behov eller annan omständighet skäligen kan anses kräva avvikelse, beredas erforderlig ledighet för natt- och söndagsvila. Då den av herr Lindhagen påkallade lagstiftningsåtgärden sålunda redan är bragt under Kungl. Maj:ts övervägande, synes motionen för närvarande icke böra leda till någon åtgärd från riksdagens sida.

5 §.

I herr Sundströms m. fl.:s motion har påyrkats sådan ändring av denna paragrafs andra moment, att jämväl arbetare i verk, där arbetet bedrivs med tre skiftlag och pågår även under sön- och helgdagar, måtte komma i åtnjutande av en till 48 timmar begränsad arbetsvecka. Under erinran om att Washingtonkonventionen direkt medgiver 56 timmars arbetstid vid arbeten, vilka på grund av sin natur måste drivas kontinuerligt, anser sig utskottet ej kunna förorda det framställda ändringsförslaget.

Beträffande paragrafens sista stadgande innebär propositionen den ändringen, att detsamma rubricerats såsom särskilt femte moment, motsvarande det nuvarande fjärde momentets andra stycke.

I fråga om detta lagrum, d. v. s. 5 mom. i propositionens text, har i herr Thorbergs samt herr Holmströms i Stockholm m. fl.:s motioner föreslagits, att orden »då det av uttalande av arbetarnas sammanslutning eller sammanslutningar eller annorledes framgår» skulle ersättas med »då det av uttalande av arbetarnas fackliga sammanslutning eller sammanslutningar framgår», d. v. s. ordet »fackliga» skulle inskjutas framför »sammanslutning», varjämte orden »eller annorledes» skulle uteslutas. Med hänsyn till att momentet med de föreslagna ändringarna icke skulle kunna komma till tillämpning i avseende å arbetare, som äro oorganiserade eller icke fackligt organiserade, kan utskottet icke biträda ändringsförslagen.

6 §.

Vid avfattandet av denna paragraf hade man framför allt avsett att bereda ett av natur- eller olyckshändelse eller annan omständighet, som ej kunnat förutses, drabbat eller hotat företag möjlighet att utan hinder av den lagstadgade arbetstidsbegränsningen vidtaga med hänsyn därtill erforderliga åtgärder. Med en senare vidtagen obetydlig förändring har man velat tydliggöra, att enahanda möjlighet skulle stå öppen jämväl för annat företag, som kom det beträngda företaget till hjälp. På tillstyrkan av socialstyrelsen och arbetsrådet har i propositionen till förevarande paragraf fogats ett andra moment, varigenom från detta medgivande i regel skulle uteslutas sådana företag, som yrkesmässigt bedriva verksamhet för avhjälpande av skador, varom här är fråga; i fall av tränande behov skulle dock arbetsrådet kunna för dylikt företag medgiva undantag från de eljest gällande begränsningarna av arbetstiden.

Det föreslagna nya momentet har, särskilt med hänsyn till därav befarade olägenheter för skeppsvarven, gjorts till föremål för kritik av herr Röing, som i sin motion påyrkar, att momentet måtte uteslutas. Jämväl i herr Lindmans m. fl.:s och herr von Sydows m. fl.:s motioner kommer samma uppfattning till uttryck.

Såvitt av föreliggande upplysningar framgår, synas knappast de nu gällande bestämmelserna i ämnet vid tillämpningen ha givit anledning till några mer betänkliga missförhållanden. I betraktande härav och då det synes vara av vikt för varvsindustrien, att 6 § bibehålles oförändrad, har utskottet funnit sig icke böra förorda upptagande i lagen av förevarande moment.

7 §.

Med anledning av missuppfattningar, som kommit till uttryck på vissa arbetsplatser vid tillämpningen av 7 § 1 mom. hade socialstyrelsen föreslagit en ny, mer restriktiv avfattning av detta moment. Denna avfattning har utan ändring upptagits i propositionen.

Motionsvis har herr Röing hemställt, att åt förevarande lagrum måtte givas viss av honom föreslagen ändrad lydelse, som i sak väsentligen företer den avvikelsen från propositionens text, att bestämmningen »regelbundet återkommande» uteslutits. Motionären framhåller till stöd för sitt ändringsyrkande, att den utländska lagstiftningen i förevarande avseende är mindre sträng än den svenska samt att särskilt varvsindustrien vid många tillfällen skulle ha behov av att tillfälligt återkommande förberedelsearbeten få utföras under vissa timmar utöver eljest medgiven tid. Utskottet, som funnit berörda i propositionen införda bestämmung kunna i vissa fall medföra en väl besvärande inskränkning i rätten till förberedelse- och avslutningsarbeten, har ansett sig böra på det sättet biträda herr Röings ändringsförslag, att utskottet förordar uteslutande av ifrågasvarande bestämmung eller orden »regelbundet återkommande».

I avseende å 7 § 2 mom. har i propositionen föreslagits tillfogande av ett nytt stycke, varmed åsyftats att bereda viss lättnad vid förändret av övertidsjournal. Det lär nämligen i många fall med hänsyn till avlöningsperioder eller andra förhållanden vara önskvärt att kunna få beräkna övertiden för annan tidrymd än kalendermånad. Särskilt torde behov därav ha framträtt i fall, där medgivande med stöd av 5 § 1 mom. lämnats till begränsning av arbetstiden till 48 timmar i genomsnitt för fyra veckor. För vinnande av överensstämmelse med avlöningsperioder lära även kortare tidrymder för övertidens beräkning kunna ifrågakomma. Då här åsyftade tidrymder i varje fall skulle vara kortare än en kalendermånad, torde den föreslagna tilläggsbestämmelsen icke kunna väcka några betänkligheter från skyddssynpunkt. Av vad utskottet anfört framgår, att utskottet ej kan tillstyrka bifall till det i motioner av herr Thorberg samt herr Holmström i Stockholm m. fl. framställda förslaget att utesluta nämnda tilläggsbestämmelse.

Samma motionärer hava föreslagit, att i 2 mom. första stycket orden »för högst 50 timmar under loppet av en kalendermånad» i den nu gällande texten skulle utbytas mot »för högst 40 timmar under loppet av fyra veckor». Av herr Lindman m. fl. och herr von Sydow m. fl. har framhållits, att det i förevarande lagrum medgivna maximum av övertidsarbete för år borde höjas från 200 till 300 timmar.

Enligt utskottets mening föreligga ej tillfyllestgörande skäl för minskning eller ökning av den uti ifrågasvarande moment medgivna övertiden. Då vidare den av herrar Thorberg och Holmström i Stockholm m. fl. påyrkade beräkningen av övertiden för fyra veckor låter sig tillämpa jämväl enligt den i propositionen föreslagna tilläggsbestämmelsen, anser sig utskottet böra förordna antagande av 7 § 2 mom. med den i propositionen föreslagna avfattningen.

Beträffande 7 § 3 mom. innebär propositionens text den förändringen, att be-

gränsningen av övertiden till högst 30 timmar för kalendermånad uteslutits. Av herr Thorberg samt herr Holmström i Stockholm m. fl. har i deras motioner påyrkats, att nämnda begränsning skulle utbytas mot en begränsning av övertiden till 28 timmar under loppet av 4 veckor samt att begränsningen för kalenderår, nu 150 timmar, skulle nedsättas till 120 timmar.

Med hänsyn till att övertid enligt förevarande moment endast får uttagas efter medgivande av arbetsrådet, som i samband därmed har tillfälle att, i den mån så finnes påkallat, utsätta begränsning jämväl för kalendermånad eller annan kortare tid, torde det i propositionen föreslagna borttagandet av begränsningen för kalendermånad ej behöva medföra någon risk i skyddsavseende. Utskottet, som ej kan biträda motionärernas förslag till minskning av den i 7 § 3 mom. medgivna möjligheten till övertidsarbete, får sålunda tillstyrka bifall till nämnda lagrum i dess i propositionen föreslagna förändrade avfattning.

8 §.

Denna paragraf, som i sin ursprungliga, av socialstyrelsen föreslagna lydelse tillkommit närmast för att bereda möjlighet till ingripande mot eventuella missbruk av medgivandet i 4 § andra stycket, torde i det skick, vari den förekommer i propositionen, icke vara påkallad av något verkligt behov ur skydds-synpunkt. Utskottet anser sig med hänsyn därtill kunna ansluta sig till det i herr Röings motion framställda yrkandet, att paragrafen måtte uteslutas.

10 §.

Med hänsyn till att utskottet föreslår provisorisk lagstiftning i ämnet har den i propositionen upptagna bestämmelsen om viss tid, för vilken arbetsrådets ledamöter skola utses, ansetts böra uteslutas.

11 §.

Med anledning av de svårigheter, som mött arbetstidslagens genomförande i avseende å den lagen underkastade personalgruppen i hotell-, restaurang- och kaféföretag, d. v. s. huvudsakligen dessa företags kökspersonal, föreslogs redan i 1921 års proposition med reviderad arbetstidslag, att annan begränsning av arbetstiden än den i 4 § stadgade skulle kunna av arbetsrådet medgivas för nämnda arbetstagare. Detta förslag hade emellertid med anledning av yppade svårigheter att i vissa fall avgöra, huruvida en befattningshavare inom ifrågavarande företag skulle anses inbegripen under lagen eller ej, utsträckts till att omfatta all personal i dessa företag. Förslaget avvisades i fråga om härovan först omnämnda personalgrupp av riksdagen väsentligen med den motiveringen, att denna personalgrupp till sitt antal vore så begränsad, att det syntes oegentligt att allenast med hänsyn till densamma införa en ny art av dispenser från lagen.

När Kungl. Maj:t nu på tillstyrkan av socialstyrelsen funnit sig föranlåten att ånyo föreslå en anordning, som skulle bereda möjlighet att utfärda särskil-

da regler rörande arbetstiden för sådan hotell-, restaurang- och kafépersonal, som icke har att direkt betjäna allmänheten, sker det under framhållande å ena sidan, att verkställda undersökningar av arbetstidsförhållandena inom ifrågasvarande företag givit vid handen, att arbetstidslagen i dessa företag praktiskt taget knappast låter sig strikt tillämpa, och å den andra att arbetstiden för här åsyftade arbetstagare tidigare i regel varit oskäligt lång och sannolikt, om dessa arbetstagare undandroges lagens skydd, skulle bliva så igen. Med hänsyn till den långtgående och omfattande befogetheten till eftergifter, som förevarande bestämmelse bereder, har det ansetts riktigast att förbehålla densammas tillämpning åt Kungl. Maj:t.

Herr Thorberg samt herr Holmström i Stockholm m. fl. ha i sina motioner hemställt, att förevarande moment måtte uteslutas. I herr Lindmans m. fl.:s och herr von Sydows m. fl.:s motioner har däremot uttalats, att all hotell-, restaurang- och kafépersonal borde ställas utanför arbetstidslagen.

Med hänsyn till den motivering, som anförts i propositionen, har utskottet funnit sig böra förorda 11 § 1 mom. till antagande.

Mot det i propositionen föreslagna sammanförandet till denna paragraf av övriga i lagen förekommande bestämmelser, vilkas tillämpning ankomma på Kungl. Maj:t, nämligen 8 och 16 §§ i den nu gällande lagen, finnes givetvis intet att erinra.

13 §.

Med anledning av det Kungl. Maj:t i 11 § 1 mom. givna bemyndigandet att under vissa förutsättningar meddela föreskrift om annan begränsning av arbetstiden har i propositionen föreslagits att utvidga det i förevarande paragraf stadgade straffansvaret till att omfatta jämväl brott mot sådan föreskrift. Den sålunda föreslagna kompletteringen måste enligt utskottets mening anses befogad.

16 §.

I samband med det i propositionen föreslagna uteslutandet av det under 1 § c) i den nu gällande lagen intagna undantaget för arbete, som bedrivs av staten, har bestämmelsen i förevarande paragraf utsträckts till att även gälla verksamhet, som bedrivs av staten. Med hänsyn till att utskottet förordat, att berörda undantag måtte bibehållas i den förnyade arbetstidslagen, får utskottet föreslå, att orden »staten eller» måtte uteslutas.

Ikraftträdelsebestämmelsen.

Då utskottet ansett sig böra föreslå, att lagen måtte förnyas med begränsad giltighetstid, har utskottet vidtagit viss därav föranledd ändring i ikraftträdelsebestämmelsens avfattning.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A) att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts för-
varande förslag icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick
antagas, måtte för sin del antaga följande

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

L a g

om arbetstidens begränsning.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Denna lag äger tillämpning å varje rörelse, industriell eller icke, *vari arbetare användes till arbete för arbetsgivares räkning*, så ock å hus-, väg- eller vattenbyggnad, vattenavledning eller annat dylikt särskilt arbetsföretag, *för såvitt i rörelsen eller företaget till arbete för arbetsgivares räkning i regel användas flera än fyra arbetare, häri icke inräknad arbetare, som användes till arbete, vilket avses i a) — l) här nedan.*

Denna lag äger tillämpning å varje rörelse, industriell eller icke, så ock å hus-, väg- eller vattenbyggnad, vattenavledning eller annat dylikt särskilt arbetsföretag, *för såvitt i rörelsen eller företaget till arbete för arbetsgivares räkning i regel användas flera än fyra arbetare, häri icke inräknad arbetare, som användes till arbete, vilket avses i a) — l) här nedan.*

Från lagens tillämpning undantagas:

a) arbete, som utföres i arbetarens hem eller eljest under sådana förhållanden, att det ej kan anses tillkomma arbetsgivaren att vaka över arbetets anordnande,

b) arbete, som till sin natur är så oregelbundet, att det icke kan förläggas till bestämda tider,

c) arbete, som har till ändamål att bereda sjukvård, fattigvård, uppfostran eller undervisning eller att tillgodose annat därmed jämförligt behov,

d) skeppstjänst, som omförmäles i lagen om arbetstiden å svenska fartyg, ävensom fiske,

e) skogsarbete samt kolning i mila, ändock att arbetet icke är att hänföra till skogsarbete, ävensom flottning,

f) upptagning av torv samt tillverkning av bränttorv och torvströ,

g) jordbruk jämte därtill hörande binäringar, vilka icke bedrivs såsom självständiga företag, samt byggnadsarbete för jordbruk eller sådan dess binäring, som nu nämnts, ävensom trädgårdsskötsel och djurskötsel, än-

c) *arbete, som bedrivs av staten,*

d) arbete, som har till ändamål att bereda sjukvård, fattigvård, uppfostran eller undervisning eller att tillgodose annat därmed jämförligt behov,

e) skeppstjänst, som omförmäles i lagen om arbetstiden å svenska fartyg, ävensom fiske,

f) skogsarbete samt kolning i mila, ändock att arbetet icke är att hänföra till skogsarbete, ävensom flottning,

g) upptagning av torv samt tillverkning av bränttorv och torvströ,

h) jordbruk jämte därtill hörande binäringar, vilka icke bedrivs såsom självständiga företag, samt byggnadsarbete för jordbruk eller sådan dess binäring, som nu nämnts, ävensom trädgårdsskötsel och djurskötsel, ändock att

*(Kungl. Maj:ts förslag.)**(Utskottets förslag.)*

dock att arbetet bedrivs utan samband med jordbruk,

h) arbete, som åligger biträde i handelsbod, rakstuga, frisérsalong eller badinrättning,

i) sådant arbete i hotell-, restaurang- eller kaféörelse, som är att hänföra till allmänhetens direkta betjäande, samt

j) arbete, som åligger portvakt och av honom väsentligen förrättas i hans bostad.

arbetet bedrivs utan samband med jordbruk,

i) arbete, som åligger trafikpersonal vid järnväg, som är upplåten för allmän trafik,

j) arbete, som åligger biträde i handelsbod, rakstuga, frisérsalong eller badinrättning,

k) sådant arbete i hotell-, restaurang- eller kaféörelse, som är att hänföra till allmänhetens direkta betjäande, samt

l) arbete, som åligger portvakt och av honom väsentligen förrättas i hans bostad.

2 §.

Såsom arbetare skall vid tillämpning av denna lag ej räknas medlem av arbetsgivarens familj; samt ej heller verkställare eller annan befattningshavare i överordnad ställning, ritare, bokhållare eller därmed jämställd person, kontorsvaktmästare eller annat underordnat kontorsbiträde.

3 §.

På begäran av domstol, allmän åklagare, yrkesinspektör, bergmästare eller den, vars rätt därav beröres, åligger det arbetsrådet att avgöra, huruvida visst arbete är att hänföra till sådant, varå denna lag äger tillämpning, eller huruvida viss arbetstagare är att enligt lagen räkna såsom arbetare.

Är mål, som handlägges vid domstol, beroende av fråga, varom i första stycket förmäles, skall domstolen hänskjuta frågan till arbetsrådet, när part sådant äskar eller domstolen finner det nödigt; och må slutligt utslag av domstolen ej meddelas, förrän arbetsrådets beslut kommit domstolen tillhanda.

I annan fråga rörande lagens tillämpning, än som i första stycket avses, har arbetsrådet att på begäran av domstol, allmän åklagare, yrkesinspektör, bergmästare eller den, vars rätt av frågan beröres, avgiva utlåtande.

4 §.

Arbetsgivare må icke använda arbetare till arbete under längre tid, raster oräknade, än 8 timmar av dygnet eller 48 timmar i veckan; dock må, därest nyssnämnda begränsning av arbetstiden för vecka icke därigenom överskrides, arbetstiden under något eller några av veckans dygn utsträckas till högst 9 timmar.

Bedrivs arbete med regelbunden skiftindelning, må, *i den mån så erfordras för arbetets fördelning på skift av olika längd eller för förlängning av*

Bedrivs arbete med regelbunden skiftindelning, må annan arbetstid än nyss angivits tillämpas, såvitt därigenom icke uppkommer längre samman-

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

skift vid skiftväxling, annan arbetstid än nyss angivits tillämpas, såvitt därigenom icke uppkommer längre sammanlagd arbetstid för en tidrymd av högst tre veckor, än att den motsvarar 48 timmar i veckan.

lagd arbetstid för en tidrymd av högst tre veckor, än att den motsvarar 48 timmar i veckan.

5 §.

1 mom. Är för visst arbete arbetstiden i väsentlig mån beroende av årstiden eller väderleken eller är den på grund av annat förhållande av växlande längd, må arbetsrådet, i den mån så prövas påkallat, medgiva, att arbetstiden, med avvikelse från vad i 4 § stadgas, allenast begränsas så, att den i genomsnitt för viss angiven tidrymd kommer att uppgå till högst 48 timmar i veckan.

2 mom. Finnes arbete, som bedrivs med tre skiftlag, på grund av synnerliga skäl böra fortgå jämväl under sön- och helgdagar, må arbetsrådet, i den mån så prövas påkallat, medgiva därför erforderligt undantag.

3 mom. Beträffande arbete, som fortgår allenast under kortare tid eller medför synnerligen ringa ansträngning eller tillgodoser ändamål av synnerligen stort allmänt intresse, må arbetsrådet, i den mån så prövas påkallat, medgiva undantag från de i 4 § angivna begränsningar.

4 mom. Skulle i annat fall, än som avses i 1, 2 eller 3 mom., undantag från bestämelse i 4 § prövas påkallat till undvikande av allvarligt missförhållande, äger arbetsrådet lämna medgivande därtill.

5 mom. Undantag må ock av arbetsrådet medgivas, då det av uttalande av arbetarnas sammanslutning eller sammanslutningar eller annorledes framgår, att det stora flertalet av de arbetare, som skulle beröras av undantaget, finna detsamma önskvärt och arbetstiden ej därigenom kommer att oskäligt utsträckas.

6 §.

1 mom. Har natur- eller olycks-händelse eller annan omständighet, som ej kunnat förutses, vållat avbrott i ett företags drift eller ock medfört överhängande fara för sådant avbrott eller för skada å liv, hälsa eller egendom, må arbetare, i den mån så är nödigt med hänsyn till berörda förhållande, användas till arbete utöver tid, som angives i 4 § eller kan hava bestämts med stöd av 5 §. Om sådant arbete samt dess anledning, omfattning och varaktighet åligger det arbetsgivaren att senast inom två dygn från dess början göra anmälan till arbetsrådet.

Har natur- eller olyckshändelse eller annan omständighet, som ej kunnat förutses, vållat avbrott i ett företags drift eller ock medfört överhängande fara för sådant avbrott eller för skada å liv, hälsa eller egendom, må arbetare, i den mån så är nödigt med hänsyn till berörda förhållande, användas till arbete utöver tid, som angives i 4 § eller kan hava bestämts med stöd av 5 §. Om sådant arbete samt dess anledning, omfattning och varaktighet åligger det arbetsgivaren att senast inom två dygn från dess början göra anmälan till arbetsrådet.

Arbetet må icke fortsättas utöver sist angivna tid, utan att tillstånd därtill sökts hos nämnda myndighet. Angående sådan ansökan har arbetsrådet att ofördröjligen meddela beslut.

Anmälan eller ansökan, varom här är sagt, må anses gjord, när densamma i betalt brev avlämnats till allmänna posten.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

2 mom. Vad i 1 mom. stadgas skall icke äga tillämpning å yrkesmässigt bedriven verksamhet för avhjälpande av skador, vilka uppkommit under omständigheter, som i nämnda lagrum angivas; dock må arbetsrådet, där så finnes av trängande behov påkallat, för dylik verksamhet medgiva undantag från de i 4 § angivna begränsningar.

7 §.

1 mom. Till sådana regelbundet återkommande förberedelse- eller avslutningsarbeten, som för driftens ohindrade gång nödvändigtvis måste utföras före eller efter den allmänna arbetstiden, må nödigt antal arbetare, vilka fyllt aderton år, användas under högst sju timmar i veckan utöver den tid, varunder de enligt denna lag eller med stöd av densamma meddelad eftergift eljest få användas till arbete.

2 mom. Finner arbetsgivare i annat fall, än som avses i 6 § 1 mom., med hänsyn till särskilt förhållande påkallat att använda arbetare till arbete utöver tid, som angives i 4 § eller kan hava bestämts med stöd av 5 § eller 6 § 2 mom., vare därtill berättigad i avseende å arbetare, som fyllt aderton år, för högst 50 timmar under loppet av en kalendermånad och 200 timmar under loppet av ett kalenderår.

Utsträckt arbetstid, varom här är fråga, må även, med iakttagande av motsvarande begränsning, beräknas för kortare tidrymd än kalendermånad; åliggande det i sådant fall arbetsgivaren att på förhand i journal eller annan handling, vari anteckning enligt 9 § skall göras, anteckna ej mindre dagen, då dylik utsträckt arbetstid skall börja tillämpas, än även den tidrymd, för vilken beräkningen skall ske.

3 mom. Är ytterligare eftergift av dock för högst 150 timmar under loppet av ett kalenderår, meddelas av arbetsrådet.

4 mom. På arbetsrådet ankommer att pröva i vad mån den, som fyllt sexton men ej aderton år, må användas till arbete, som avses i denna paragraf.

5 mom. I fråga om arbetares skyldighet att utföra arbete, som avses i denna paragraf, gäller vad därom kan anses vara med arbetsgivaren överenskom-

1 mom. Till sådana förberedelse- eller avslutningsarbeten, som för driftens ohindrade gång nödvändigtvis måste utföras före eller efter den allmänna arbetstiden, må nödigt antal arbetare, vilka fyllt aderton år, användas under högst sju timmar i veckan utöver den tid, varunder de enligt denna lag eller med stöd av densamma meddelad eftergift eljest få användas till arbete.

2 mom. Finner arbetsgivare i annat fall, än som avses i 6 §, med hänsyn till särskilt förhållande påkallat att använda arbetare till arbete utöver tid, som angives i 4 § eller kan hava bestämts med stöd av 5 §, vare därtill berättigad i avseende å arbetare, som fyllt aderton år, för högst 50 timmar under loppet av en kalendermånad och 200 timmar under loppet av ett kalenderår.

Utsträckt arbetstid, varom här är fråga, må även, med iakttagande av motsvarande begränsning, beräknas för kortare tidrymd än kalendermånad; åliggande det i sådant fall arbetsgivaren att på förhand i journal eller annan handling, vari anteckning enligt 8 § skall göras, anteckna ej mindre dagen, då dylik utsträckt arbetstid skall börja tillämpas, än även den tidrymd, för vilken beräkningen skall ske.

trängande behov påkallad, må sådan,

*(Kungl. Maj:ts förslag.)**(Utskottets förslag.)*

met, men åligger det arbetsgivaren tillse, att icke arbetaren genom användande till dylikt arbete utsättes för överansträngning eller ohälsa.

8 §.

Utnyttjas rätt till utsträckning av arbetstiden, varom stadgas i 7 § 1 eller 2 mom., på sådant sätt, att arbetstiden oskäligen förlänges, åger arbetsrådet, i den mån så prövas nödigt, föreskriva begränsning i avseende å nämnda rättighets tillgodonjutande.

9 §.

Rörande arbetares användande till arbete enligt 6 § 1 mom. eller 7 § åligger det arbetsgivaren att senast den första dagen i näst därpå följande vecka eller, därest då icke kan avgöras, huruvida arbetstiden är att hänföra till sådan, som avses i nämnda paragrafer, så snart sådant kan bedömas, göra anteckning i särskild journal, upprättad enligt formulär, som fastställes av arbetsrådet, eller ock på annat av nämnda myndighet godkänt sätt. I fråga om sådan förlängd arbetstid, som avses i 7 § 1 mom., är dock arbetsgivaren icke pliktig göra dylik anteckning, där arbetstiden finnes behörigen upptagen å det i 12 § 2 mom. föreskrivna arbetstidsschema.

Beslut av arbetsrådet enligt 6 § 1 mom. eller 7 § skall biläggas journal eller annan handling, däri anteckning enligt första stycket skall göras, och skall journalen eller handlingen jämte bilagda beslut förvaras å arbetsstället under minst tre år, räknat beträffande journalen eller handlingen från den tid, då sista anteckningen gjordes däri, och beträffande beslutet från detsamma datum.

10 §.

1 mom. Arbetsrådet består av minst sju ledamöter, vilka utses av Konungen för en tid av två år i sänder. Av ledamöterna skola två utses bland personer, föreslagna av sådana rikssammanslutningar av arbetsgivare, vilkas

8 §.

Rörande arbetares användande till arbete enligt 6 eller 7 § åligger det arbetsgivaren att senast den första dagen i näst därpå följande vecka eller, därest då icke kan avgöras, huruvida arbetstiden är att hänföra till sådan, som avses i nämnda paragrafer, så snart sådant kan bedömas, göra anteckning i särskild journal, upprättad enligt formulär, som fastställes av arbetsrådet, eller ock på annat av nämnda myndighet godkänt sätt. I fråga om sådan förlängd arbetstid, som avses i 7 § 1 mom., är dock arbetsgivaren icke pliktig göra dylik anteckning, där arbetstiden finnes behörigen upptagen å det i 11 § 2 mom. föreskrivna arbetstidsschema.

Beslut av arbetsrådet enligt 6 eller 7 § skall biläggas journal eller annan handling, däri anteckning enligt första stycket skall göras, och skall journalen eller handlingen jämte bilagda beslut förvaras å arbetsstället under minst tre år, räknat beträffande journalen eller handlingen från den tid, då sista anteckningen gjordes däri, och beträffande beslutet från detsamma datum.

9 §.

1 mom. Arbetsrådet består av minst sju ledamöter, vilka utses av Konungen. Av ledamöterna skola två utses bland personer, föreslagna av sådana rikssammanslutningar av arbetsgivare, vilkas medlemmar sysselsätta tillhopa

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

medlemmar sysselsätta tillhopa minst 50,000 arbetare, samt två bland personer, föreslagna av sådana rikssammanslutningar av arbetare, som räkna minst 50,000 medlemmar. För nämnda fyra ledamöter skola i enahanda ordning utses minst dubbelt så många suppleanter. Förslag, som ovan sägs, skall, för att vinna avseende, upptaga minst dubbelt så många personer som de, vilka skola med ledning av förslaget förordnas till ledamöter eller suppleanter. Har förslag icke avgivits, varde förordnande ändock av Konungen meddelat.

minst 50,000 arbetare, samt två bland personer, föreslagna av sådana rikssammanslutningar av arbetare, som räkna minst 50,000 medlemmar. För nämnda fyra ledamöter skola i enahanda ordning utses minst dubbelt så många suppleanter. Förslag, som ovan sägs, skall, för att vinna avseende, upptaga minst dubbelt så många personer som de, vilka skola med ledning av förslaget förordnas till ledamöter eller suppleanter. Har förslag icke avgivits, varde förordnande ändock av Konungen meddelat.

Övriga ledamöter skola utses bland personer, som icke kunna anses företräda arbetsgivar- eller arbetarintressen, och förordnar Konungen en av dessa ledamöter till rådets ordförande och chef samt en till ställföreträdare för denne. Minst en av de utan förslag utsedda ledamöterna skall vara lagkunig man, vilken fullgjort vad författningarna föreskriva om dem, som må nyttjas uti domarämbeten.

2 mom. Ledamot eller suppleant, som i 1 mom. avses, skall vara svensk medborgare och hava uppnått tjugufem års ålder. Ej må befattningen innehavas av den,

som står under förmynderskap,

som är i konkurstillstånd eller vars egendom, utan att vara avträdd till konkurs, förvaltas för borgenärens räkning,

som är förklarad ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas eller eljest på grund av honom ådömd straffpåföljd icke må utöva allmän befattning eller genom utslag, vilket ännu icke vunnit laga kraft, är dömd till straffpåföljd, varom sist förmäles, eller som är under framtiden ställd för brott, vilket kan medföra sådan påföljd, eller

som blivit dömd ovärdig att föra andras talan inför rätta.

3 mom. Mot ledamot av arbetsrådet gälla samma jäv, som i rättegångsbalken stadgas i fråga om domare.

4 mom. Har ledamot eller suppleant, som representerar arbetsgivare eller arbetare, åtagit sig uppdraget, äge han ej att varda därifrån entledigad, med mindre särskilda omständigheter därtill föranleda. Avsägelse av uppdraget prövas av Konungen.

Avgår ledamot eller suppleant, förordnar Konungen för återstående delen av den tid, för vilken den avgångne varit förordnad, annan ledamot eller suppleant.

5 mom. Skulle ledamot, som representerar arbetsgivare eller arbetare, vid sammanträde utebliva eller finnas vara av jäv hindrad att tjänstgöra, och kan ej suppleant tillkallas, äger arbetsrådet utse lämplig person att vid det tillfället träda i den uteblivne eller jävige ledamotens ställe.

6 mom. Ärenden, som behandlas av arbetsrådet, må avgöras av fem ledamöter, så ock av fyra, där de äro om beslutet ense. Ej må flera än sju ledamöter deltaga i behandlingen av ärende inför arbetsrådet.

Vid beslutsfattande skola lika antal representanter för arbetsgivare och arbetare samt minst en lagfaren ledamot bland dem, som utsetts utan förslag, närvara.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

7 mom. Vid handläggning av annat på arbetsrådet ankommande ärende rörande förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare än sådant, som avses i 5 § 5 mom. eller 11 § 2 mom., bör rådet i regel ej blott bereda vederbörande arbetsgivare och arbetare tillfälle att yttra sig utan även på lämpligt sätt söka samråd med representanter för arbetsgivare och arbetare inom verksamhetsområdet i fråga. Beslut, som avses i 7 § 4 mom., skall, såvitt möjligt, fattas efter samråd med socialstyrelsen.

Till utredning av ärende må arbetsrådet låta vid allmän underrätt höra vittnen och sakkunniga. Finner arbetsrådet sådan åtgärd nödig, äger rådet därom göra framställning hos den underrätt, inom vars område den, som skall höras, har sitt hemvist eller någon tid uppehåller sig, och varje denne genom rättens eller domarens försorg till rätten kallad. Rätten äger tillägga vittne och sakkunnig ersättning med vad som prövas skäligt. Sedan förhöret hållits, skall rätten tillställa arbetsrådet protokoll däröver.

Kostnaderna för förhör, som ovan sägs, bestridas av allmänna medel. Arbetsrådets beslut och utlåtanden meddelas avgiftsfritt.

8 mom. Beslut, som enligt 6 eller 7 § ankommer på arbetsrådet, må i brådskande fall meddelas av dess ordförande eller vid förfall för ordföranden av hans ställföreträdare eller, om jämväl denne är hindrad, av den återstående utan förslag utsedde ledamoten eller, där de utan förslag utsedda ledamöternas antal överstiger tre, den bland dem, som rådet därtill förordnat. Har beslut i sådan ordning meddelats, tage arbetsrådet vid sitt första därefter följande sammanträde under omprövning, huruvida beslutet skall äga bestånd.

9 mom. Arbetsrådet äger att, när skäl därtill föreligga, i avbidan på närmare utredning meddela beslut, som gäller endast tills vidare.

10 mom. Över arbetsrådets beslut må klagan ej föras.

11 mom. Närmare föreskrifter angående avgivande av förslag, som i 1 mom. sägs, och om arbetsrådets verksamhet må meddelas av Konungen.

11 §.

1 mom. Beträffande annat arbete i hotell-, restaurang- eller kaféerörelse än sådant, varom i 1 § *i*) är sagt, må Konungen, där tillämpningen av 4 § prövas medföra synnerliga svårigheter, på framställning av arbetsrådet eller efter dess hörande, föreskriva annan begränsning av tiden för arbetares användande.

2 mom. Äro sådana rikssammanlutningar av arbetsgivare och arbetare, som kunna anses företräda flertalet arbetsgivare och arbetare inom visst verksamhetsområde, ense om viss eftergift i något avseende, varom stadgas i

10 §.

1 mom. Beträffande annat arbete i hotell-, restaurang- eller kaféerörelse än sådant, varom i 1 § *k*) är sagt, må Konungen, där tillämpningen av 4 § prövas medföra synnerliga svårigheter, på framställning av arbetsrådet eller efter dess hörande, föreskriva annan begränsning av tiden för arbetares användande.

2 mom. Äro sådana rikssammanlutningar av arbetsgivare och arbetare, som kunna anses företräda flertalet arbetsgivare och arbetare inom visst verksamhetsområde, ense om viss eftergift i något avseende, varom stadgas i

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

5 §, 6 § 2 mom. eller 7 § 3 mom., må Konungen, på framställning av arbetsrådet eller efter dess hörande, förordna, att eftergiften må inom verksamhetsområdet i fråga allmänt tillgodonjutas.

3 mom. Skulle tillämpningen av denna lag medföra sådana svårigheter för visst arbete eller företag, att dess fortsatta bedrivande därigenom äventyras, må Konungen, på framställning av arbetsrådet eller efter dess hörande, medgiva av förhållandena påkallat undantag från lagens tillämpning.

12 §.

1 mom. Tillsyn å efterlevnaden av denna lag utövas av yrkesinspektionens befattningshavare; och skall därvid i tillämpliga delar lända till efterrättelse vad som finnes stadgat rörande tillsyn å efterlevnaden av lagen om arbetarskydd den 29 juni 1912.

2 mom. Å arbetsställe, där sådant arbete, som avses i 15 § lagen om arbetarskydd, bedrivs på stadigvarande sätt, skola å lämplig plats finnas anslagna ej mindre denna lag än även arbetstidsschema, angivande när arbetet börjar och slutar eller, där arbetet bedrivs med skiftindelning, när arbetet börjar och slutar för varje skiftlag, ävensom såvitt möjligt början och slut för varje rast, varigenom arbetet avbrytes.

13 §.

Använder arbetsgivare arbetare till arbete i strid mot vad i denna lag är stadgat eller mot föreskrift, som meddelats med stöd av lagen, straffes med böter från och med tio till och med ettusen kronor. Är arbetaren under aderton år och har användandet skett med faders eller målsmans vetskap och vilja, vare fadern eller målsmannen förfallen till böter från och med fem till och med femtio kronor.

Den, som under tid, då han är ställd under åtal för förseelse, varom i denna paragraf förmåles, fortsätter samma förseelse, skall, när han varder därtill lagligen förvunnen, för varje gång stämning därför utfärdats och delgivits, fällas till det ansvar, som är bestämt för sådan förseelse.

14 §.

Försummar arbetsgivare att fullgöra anmälningsskyldighet, som föreskrives i 6 § 1 mom. eller att iakttaga vad enligt 9 § eller 12 § 2 mom. åligger honom, straffes med böter från och med fem till och med femhundra kronor.

Har arbetsgivare mot bättre vetande lämnat oriktig uppgift i anteckning, som avses i 9 §, straffes med böter från och med femtio till och med ettusen kronor.

11 §.

5 § eller 7 § 3 mom., må Konungen, på framställning av arbetsrådet eller efter dess hörande, förordna, att eftergiften må inom verksamhetsområdet i fråga allmänt tillgodonjutas.

12 §.

Försummar arbetsgivare att fullgöra anmälningsskyldighet, som föreskrives i 6 § eller att iakttaga vad enligt 8 § eller 11 § 2 mom. åligger honom, straffes med böter från och med fem till och med femhundra kronor.

Har arbetsgivare mot bättre vetande lämnat oriktig uppgift i anteckning, som avses i 8 §, straffes med böter från och med femtio till och med ettusen kronor.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

15 §.

Förseelse mot denna lag åtalas vid polisdömstol, där särskild sådan är inrättad, men eljest hos poliskammare eller, där sådan ej finnes, vid allmän dömstol.

Böter, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

14 §.

16 §.

Beträffande verksamhet, som bedrivs av *staten eller* kommun, skall vad i denna lag är stadgat angående arbetsgivare gälla arbetsföreståndaren.

15 §.

Beträffande verksamhet, som bedrivs av kommun, skall vad i denna lag är stadgat angående arbetsgivare gälla arbetsföreståndaren.

17 §.

Där i lag eller författning ytterligare begränsning stadgats beträffande användande av minderårig eller kvinna till arbete, skall sådan begränsning lända till efterrättelse.

16 §.

1) Denna lag träder i kraft den 1 januari 1927; *beträffande sådant arbete, varå lagen om arbetstidens begränsning den 22 juni 1923 icke ägt tillämpning, må dock arbetsrådet, där så finnes påkallat med hänsyn till särskilt förhållande, medgiva erforderligt anstånd med förstnämnda lags tillämpning intill den 1 januari 1928.*

2) Vederbörande myndighet äger att jämväl, innan denna lag trätt i kraft, vidtaga åtgärd, som avses i 5 §, 6 § 2 mom. eller 7 eller 11 § eller i nästföregående bestämmelse rörande anstånd med lagens tillämpning.

3) Eftergift, som med stöd av lag om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919, den 22 juni 1921 eller den 22 juni 1923 beviljats utan begränsning till viss tid, skall, i den mån vederbörande myndighet ej annorlunda bestämmer, fortfarande tills vidare äga giltighet.

1) Denna lag träder i kraft den 1 januari 1927 samt gäller till och med den 31 december 1930; *skolande i fråga om sådan under tiden för lagens giltighet begången förseelse, som avses i 12 eller 13 §, vad i lagen är stadgat fortfara att gälla även efter sistnämnda dag.*

2) Vederbörande myndighet äger att jämväl, innan denna lag trätt i kraft, vidtaga åtgärd, som avses i 5, 7 eller 10 §.

3) Eftergift, som med stöd av lag den 17 oktober 1919, den 22 juni 1921 eller den 22 juni 1923 om arbetstidens begränsning beviljats utan begränsning till viss tid, skall, i den mån vederbörande myndighet ej annorlunda bestämmer, fortfarande tills vidare äga giltighet.

B) att motionerna nr 259, 260, 261, 264 och 267 i första kammaren samt nr 373, 381, 382, 383, 384, 385 och 389 i andra kammaren, i den mån desamma icke kunna anses besvarade genom vad utskottet ovan under A) hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 29 april 1926.

På andra lagutskottets vägnar:

K. G. WESTMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *K. G. Westman, von Sydow, von Koch, Sigfrid Hansson, greve Spens, von Stockenström, Thorberg* och *Akerberg*;

från andra kammaren: herrar *Magnusson* i Kalmar*, *Hagman, Ödström, Johanson* i Stockholm*, *Johansson* i Kälkebo*, *Holmström* i Stockholm, *Ros** och *Anderson* i Storegården.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer:

1) av herrar *von Sydow, greve Spens, Ros* och *Anderson* i Storegården, vilka ansett, att utskottet, i anslutning till de av herrar *von Sydow* m. fl. och *Lindman* m. fl. i ämnet väckta motionerna, bort hemställa om avslag å propositionen.

2) av herrar *Sigfrid Hansson, Akerberg* och *Magnusson* i Kalmar, vilka anført:

»De av socialstyrelsen och kommerskollegium verkställda utredningarna angående arbetstidslagens verkningar ha bekräftat antagandet, att den i enlighet med lagen företagna arbetstidsförkortningen icke vållat näringslivet större svårigheter än att de i regel kunnat övervinnas.

Socialstyrelsen konstaterar sålunda, att produktionens volym i jämförelse med förhållandena före kriget visserligen nedgått inom vissa industrigrenar men näppeligen minskats såsom helhet betraktad. Resultaten av styrelsens specialundersökningar rörande produktionen per arbetare och tidsenhet giva ett starkt vittnesbörd om det ekonomiska livets förmåga av anpassning efter rubbningar

av olika slag, däribland dem som orsakats av arbetstidslagen. Beträffande dessa undersökningars rent siffermässiga resultat måste man, framhåller styrelsen, yttra sig med försiktighet, men det förefaller som om efter åttatimmarslagens genomförande produktionen per timme ökats i det övervägande antalet fall, och att denna ökning i genomsnitt varit tillräckligt stor för att, oaktat veckoarbetstidens minskning, hålla den industriella produktionen uppe på i stort sett nära nog samma medelnivå som tidigare.

Kommerskollegium intygar, att dess utredning i det stora hela visat en energisk och målmedveten strävan från industriens sida till anpassning efter de ändrade produktionsförhållanden, som inträtt genom arbetstidens minskning till följd av arbetstidslagens tillämpning. Verkningarna härav i form av minskad produktion per år och arbetare hade sålunda i ett flertal fall kunnat kompenseras genom tekniska förbättringar, bättre utnyttjade av arbetstiden m. m., varigenom en produktionsökning per effektiv arbetstimme möjliggjorts av den betydighet, att den helt eller delvis motvägt eller i vissa fall t. o. m. mer än uppvägt arbetstidens förkortning.

Arbetsrådet, som haft rikliga tillfällen att i detalj göra observationer rörande lagens verkningar, har uttalat, att industrien nästan genomgående förmått att väl inrätta sig efter de arbetstidsförhållanden, som år 1919 blevo lagbestämda. och att arbetarna och deras organisationer visat en alltmer ökad förståelse för de ekonomiska synpunkter, som inom ramen av gällande lag påkalla en rationell och snabb anpassning till växlande praktiska förhållanden.

Här åberopade myndigheter, vilkas sakkunskap icke torde kunna bestridas, ha också enstämmigt förordat lagstiftningens upprätthållande på ifrågavarande område. Meningarna ha emellertid gått isär, när det gällt spörsmålet, huruvida lagen nu, efter att den tillämpats mer än sex år och varit föremål för tre revisioner, bör göras definitiv eller fortfarande endast förlänas provisorisk giltighet. Medan socialstyrelsen och arbetsrådet tillstyrkt det förstnämnda alternativet, har kommerskollegium förordat det sistnämnda. För vår del anse vi, att de starkaste skälen tala till förmån för den av socialstyrelsen och arbetsrådet framförda uppfattningen, och vi instämma till fullo i departementschefens yttrande, att man, därest lagen gives karaktären av en fortsatt försökslagstiftning, bland vissa grupper lämnar plats för den falska förhoppningen, att lagstiftningen på detta område skall komma att upphöra, även om inga starkare skäl därför kunna framföras än dem, som nu för tredje gången stå inför sitt underkännande. Det kan, såsom departementschefen framhåller, icke ligga i samhällets intresse att giva näring åt dylika förhoppningar. De försvaga impulserna till industriens fortsatta anpassning efter lagen och fördröja den utveckling, som lagen åsyftat att främja.

Som ytterligare stöd för kravet på definitiv lagstiftning vilja vi erinra om att, med undantag av Danmark, England och Estland, alla länder i Europa numera infört lagbestämmelser om arbetstidens begränsning samt att dessa bestämmelser äro av definitiv karaktär utom i Sverige och Tyskland.

Vi tillstyrka följaktligen Kungl. Maj:ts förslag, att arbetstidslagen nu gives definitiv giltighet.

I samband med en sådan åtgärds vidtagande böra vissa ändringar företagas i lagen, så att denna bringas i överensstämmelse med Washington-konventionen. Vårt land bör nämligen nu äntligen bereda sig på att ratificera denna konvention, ty det förhåller sig obestriddligen så, att Sverige genom sitt deltagande i den internationella arbetskonferens, som utarbetade konventionen, och sin anslutning till den internationella arbetsorganisationen förpliktat sig, åtminstone moraliskt, att medverka till att en internationell överenskommelse om arbetstidens reglering kommer till stånd.

Vi tillstyrka därför de av Kungl. Maj:t föreslagna ändringarna i fråga om lagens tillämpningsområde, vilka avse undantagen för arbetsföretag 'i vilka icke i regel användas flera än fyra arbetare', för 'arbete, som bedrivs av staten' och för 'arbete, som åligger trafikpersonal vid järnväg, som är upplåten för allmän trafik'. Washington-konventionen känner icke till dessa undantag, vilka icke heller torde förekomma i andra länders lagstiftningar. Vi tillåta oss även att i berörda hänseende hänvisa till den överenskommelse, som träffades vid konferensen i London den 15—19 sistlidne mars med representanter för de brittiska, franska, tyska, belgiska och italienska regeringarna.

Det förtydligande av bestämmelsen i arbetstidslagens 4 § senare stycke, som Kungl. Maj:t föreslagit i syfte att åstadkomma skydd mot oskäligt lång arbetstid vid skiftarbete, ha vi funnit vara synnerligen nödvändig, varför vi tillstyrka detsamma. Vi anse, att goda skäl ävenledes anförts för övriga i Kungl. Maj:ts proposition föreslagna ändringar, och vi få därför hemställa, att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.»

3) av herrar *Thorberg, Hagman, Johanson* i Stockholm och *Holmström* i Stockholm, vilka hemställt,

att riksdagen måtte med avslag å övriga i ärendet föreliggande yrkanden godkänna Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 73, med den jämkning att 4 § andra stycket samt 7 § 2 och 3 mom. måtte givas nedanstående lydelse:

4 § andra stycket.

Bedrivs arbete med regelbunden skiftindelning må, i den mån så erfordras för skiftväxling, annan arbetstid än nyss angivits tillämpas, såvitt därigenom icke uppkommer längre sammanlagd arbetstid för en tidrymd av högst tre veckor, än att den motsvarar 48 timmar i veckan.

7 § 2 mom.

Finner arbetsgivare i annat fall, än som avses i 6 § 1 mom., med hänsyn till särskilt förhållande påkallat att använda arbetare till arbete utöver tid, som angives i 4 § eller kan hava bestämts med stöd av 5 § eller 6 § mom. 2, vare därtill berättigad i avseende å arbetare, som fyllt aderton år, för högst 40

timmar under loppet av fyra veckor, dock icke mer än 200 timmar under loppet av ett kalenderår.

7 § 3 mom.

Är ytterligare eftergift av trängande behov påkallat, må sådan, dock för högst 28 timmar under loppet av fyra veckor och 120 timmar under loppet av ett kalenderår, meddelas av arbetsrådet.
